

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และมีการพัฒนาในทุกๆ ด้าน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เหล่านี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นผลมาจากการศึกษา และการพัฒนาความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่งผลให้วิถีการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไปทุกด้าน ได้แก่ด้าน เศรษฐกิจ การเมืองและสังคม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้าน วัตถุ เมื่อเปรียบเทียบกับความเจริญทางด้านจิตใจแล้วจะเห็นว่าความเจริญทั้ง 2 ด้านเป็นไป อย่างไม่สัมพันธ์กัน จากผลการเปลี่ยนแปลงที่ไม่สัมพันธ์กันนี้ทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมา คือ ปัญหาทางด้านจิตใจของคนในสังคม ทั้งทางด้านศีลธรรม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ และ การศึกษาก่อให้เกิดค่านิยมและความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้กลุ่มคนบางส่วน ดันรนเพื่อความอยู่รอดของตนเอง เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม มีการเอารัด เอาเปรียบซึ่งกันและกัน ละเลยคุณธรรม จริยธรรมที่ควรประพฤติปฏิบัติและกลายเป็นสภาพ สังคมที่ไม่มีความสงบสุข ซึ่งจะพบเห็นได้จากเหตุการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน ที่มีปัญหาจาก จิตใจของคนที่ขาดคุณธรรมด้านความรู้รักสามัคคี การเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญ ในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ได้อย่างมีความสุข

หลักสูตรการศึกษาจัดว่าเป็นแม่บทหรือกลไกสำคัญที่จะพัฒนาเยาวชนให้มีคุณสมบัติ ดังกล่าวได้และที่ผ่านมากกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และทดลองใช้จัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน และได้มีการติดตาม ประเมินผลการใช้หลักสูตร ซึ่งในการวิจัยพบว่าในช่วงระยะ 6 ปีที่ผ่านมา สะท้อนให้เห็นถึง ประเด็นปัญหาและความไม่ชัดเจนของหลักสูตร การวัดประเมินผลไม่สะท้อนมาตรฐาน และ ปัญหาคุณภาพผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ยังไม่ เป็นที่น่าพอใจ และนอกจากนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550- 2554) ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดเน้นด้านการพัฒนาคุณภาพคนใน สังคมไทยให้มีคุณธรรม และมีความรอบรู้อย่างเท่าทัน ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้ อย่างมั่นคง(กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 1) จากข้อค้นพบในการศึกษาวิจัย และติดตามผลการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ผ่านมา ประกอบกับ ข้อมูลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคนใน สังคมไทยและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนสู่ศตวรรษที่ 21 จึงมีการพัฒนา

หลักสูตรชั้นใช้ใหม่ ได้แก่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ที่มุ่งส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณธรรม รักความเป็นไทย มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์มีทักษะด้านเทคโนโลยีสามารถทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 หน้า 1-2) รวมทั้งมุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนไทยในด้านการมีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะและความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อันจะนำไปส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน (สุชาติรี กิจประเสริฐ, 2551, หน้า 2) สำหรับจิตสาธารณะในเยาวชนนั้น มีรายงานการวิจัยพบว่า กลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่มีคุณธรรมด้านจิตอาสา หรือจิตสาธารณะ ดังกล่าวในระดับต่ำสุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น (ศูนย์คุณธรรม, 2551, ย่อหน้า 2) ในการส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณธรรมและจิตสาธารณะนั้นศูนย์คุณธรรมได้กำหนดนโยบายการดำเนินการในปี พ.ศ. 2550-2552 ที่เน้นในเรื่องการปลูกฝังจิตอาสา หรือจิตสาธารณะ ให้แก่เยาวชน นอกจากนี้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ยังมุ่งที่จะพัฒนาผู้เรียนในด้านการคิดและการมีคุณธรรมต้องการให้มนุษย์รู้จักคิดวิเคราะห์แยกแยะสิ่งดี-เลว ได้ เมื่อคิดได้แต่สิ่งดีก็ส่งผลให้ ทำดี มีจิตใจดี ช่วยเหลือผู้อื่นหรือเรียกอีกอย่างว่า เป็นผู้มียจิตอาสา หรือมีจิตสาธารณะ นั่นคือความสำนึกที่มีต่อสังคมส่วนรวม โดยเอาใจใส่ และให้การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน เพื่อสนองตอบต่อเหตุผลดังกล่าว การจัดการเรียนการสอน ในปัจจุบัน จึงต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์เป็น มีคุณธรรมมีจิตคิดที่จะช่วยเหลือสังคมและส่วนรวม ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 รวมทั้งในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมที่ 3 ซึ่งระบุไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชนและท้องถิ่น ตามความสมัครใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคม มีจิตสาธารณะ เช่นกิจกรรมอาสาพัฒนาต่างๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม รวมทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวไว้ในหมวด 4 มาตรา 24 วรรค 4 ว่า การจัดการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา จากแนวการจัดการศึกษาดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่ครูผู้สอนต้องตระหนักและเห็นความสำคัญในเรื่องการพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณสมบัติด้านการเป็นผู้มีทักษะด้านการคิดวิเคราะห์แยกแยะปัญหา เป็นผู้มีเหตุผล และเป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ มีจิตใจโอบอ้อมอารี ซึ่งเป็นคุณสมบัติของพลเมืองดีของสังคมและประเทศชาติอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นการสนองตอบต่อความต้องการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

กลุ่มสาระ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จัดเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้หนึ่ง ที่สถานศึกษาต้องจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพื้นฐานการคิดและเป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหา และวิกฤติของชาติ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2544, หน้า 5) ทั้งนี้เพราะธรรมชาติของ

กลุ่มสาระนี้ เป็นสาระที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติและทางสังคม มุ่งให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมนั้น มีคุณลักษณะต่าง ๆ อันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมไทยได้อย่างมีความสุข โดยมีความหมาย คือการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี มีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามทั้งในด้านความรู้ ความคิด ทักษะในการแสวงหาความรู้และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต การจัดการเรียนรู้ ในกลุ่มสาระ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะทางด้านการคิดวิเคราะห์และปลูกจิตสำนึกให้มีผู้เรียนมีจิตสาธารณะ เพราะการคิดวิเคราะห์ เป็นความสามารถในการคิด พิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับข้อมูลและสถานการณ์ เพื่อโยงใยถึงการเป็นผู้มีคุณธรรมหรือมีจิตสาธารณะ การจัดการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังผู้เรียนให้มีคุณสมบัติดังกล่าวได้ต้องศึกษาจากกรณีตัวอย่าง ซึ่งนำเหตุการณ์จริง ข่าว นิทานนำมาบันทึกในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ ให้นักเรียนได้ศึกษา จะเห็นได้จากงานวิจัยของนันท์วัฒน์ ชุนชี (นันท์วัฒน์ ชุนชี, 2546, หน้า 40) ที่ได้ใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งยึดตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ปัญหาทางสังคม (social cognitive theory) ของแบนดูลา ที่เชื่อว่าตัวแบบสัญลักษณ์ ที่เสนอผ่านสื่อ เช่น หนังสือพิมพ์ หนังสือการ์ตูน สามารถทำให้บุคคลได้รับประสบการณ์และเก็บภาพเรื่องราวการกระทำ ไปปฏิบัติตาม และกรณีตัวอย่างที่นำเสนอในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ก็สามารถทำให้เยาวชนปฏิบัติตามรวมทั้งเป็นผู้มีจิตสาธารณะได้ ดังนั้นการสอนแบบกรณีตัวอย่างนี้เหมาะที่จะใช้พัฒนาจริยธรรมของนักเรียน จะเห็นได้ว่า พระพุทธเจ้าซึ่งเป็นบรมครูของชาวโลก ทรงนิยมใช้การสอนกรณีตัวอย่าง เพราะมีนิทานชาดกต่าง ๆ ที่นำมาเล่ามากกว่า 500 เรื่อง จึงนับเป็นวิธีการสอนที่ได้ผลดีวิธีการหนึ่งมานานกว่า 2,500 ปีแล้ว (บุรชัย ศิริมหาสาร, 2547, หน้า 17) การศึกษกรณีตัวอย่างนี้ ผู้สอนสามารถนำเอาเหตุการณ์จริงหรือเรื่องราวที่สมมุติขึ้นมาเป็นตัวอย่าง เพื่อใช้กระตุ้นผู้เรียนได้อภิปรายแสดงความคิดเห็น ค้นคว้าหาความจริงด้วยตนเอง (บุรชัย ศิริมหาสาร, 2547, หน้า 14) และ ในการศึกษากรณีตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริง ผู้เรียนได้ศึกษาวิเคราะห์และมีการฝึกให้ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจ มองเห็นความจริง ได้ ผู้เรียนได้มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน ตลอดจนร่วมกันตัดสินใจเลือกแนวทางได้อย่างอิสระ นับว่าเป็นการฝึกผู้เรียนให้รู้จักการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และมีประสิทธิภาพ

การสอนโดยใช้กรณีตัวอย่างนี้ สามารถนำไปประยุกต์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดอย่างเป็นระบบ รู้จักคิดวิเคราะห์ พิจารณาเหตุผลเพื่อเชื่อมโยงความคิดไปสู่แนวทางในการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดทักษะการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล โดยใช้ระบบความร่วมมือในการทำงาน ซึ่งกรณีตัวอย่างที่นำมาใช้สอน จะนำเอาเหตุการณ์จริงหรือเรื่องราวที่สมมุติขึ้นเป็นตัวอย่าง โดยให้เนื้อหามีความสอดคล้องกับสาระที่จะสอนและจะมีคำถามเกี่ยวกับเนื้อหานั้นให้นักเรียนได้ฝึกคิดโดยใช้เหตุผลและหลักฐานประกอบ และข้อดีของ

การสอนแบบกรณีตัวอย่างก็ว่าได้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับรู้เหตุการณ์หรือการกระทำต่างๆ ตามเรื่องราวที่เรากำหนดให้ แล้วนำมาคิดวิเคราะห์ หรือรวมกลุ่มอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของแต่ละคนภายในกลุ่ม เพื่อเป็นการปรับเจตคติของตนให้ถูกต้องตามความเป็นจริง เมื่อนักเรียนมีความเห็นถูก (สัมมาทิฐิ) ก็ปฏิบัติตนถูก (สัมมาปฏิบัติ) ซึ่งจะทำให้เกิดผลดีต่อตัวผู้ปฏิบัติ (สัมมาปฏิเวธ) และจะเป็นแรงเสริมให้เกิดพฤติกรรมที่ถูกต้องอีกในโอกาสต่อไป (บุรชัย ตีรมหาสาร, 2547, หน้า 19) ด้วยคุณสมบัติของการสอนด้วยการศึกษกรณีตัวอย่าง ดังกล่าว จึงเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และจุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ตามมาตรา 24 ที่มุ่งฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา (ฝ่ายวิชาการสำนักพิมพ์เดอะบุ๊ค, 2546, หน้า 12) เพื่อมีวิสัยทัศน์ที่พร้อมจะร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา ในด้านเศรษฐกิจ สังคม และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่างๆ ได้อย่างมีความสุข

การจัดการเรียนรู้ใน กลุ่มสาระ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมปัจจุบันนั้น ครูส่วนมากใช้วิธีสอนแบบบรรยายตามหนังสือเรียน ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะทางด้านการคิด การวิเคราะห์ การแก้ปัญหา ซึ่งผลดังกล่าวเกิดจากกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการท่องจำมากกว่าการใช้ทักษะกระบวนการ เน้นการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาการมากกว่าการเรียนรู้จากสภาพที่เป็นจริง สภาพการเรียนการสอนในลักษณะดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อการพัฒนาความสามารถ ความรู้ และทักษะของผู้เรียน รวมทั้งขาดการปลูกฝังด้านคุณธรรมในตัวผู้เรียน การจะพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะทางด้านการคิดและมีคุณธรรมตามความมุ่งหมายของหลักสูตรจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูต้องปรับเปลี่ยนวิธีการสอนใหม่ให้ผู้เรียนเกิดความสนใจมากกว่าการเรียนจากตำราหรือหนังสือเรียนเพียงอย่างเดียว การนำนิทาน ชาว เรื่องเล่ามาเป็นตัวอย่างโดยให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่สอนจึงน่าจะเป็นสิ่งที่สามารถสร้างบรรยากาศในการเรียน รวมทั้งสามารถพัฒนาผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ได้ดี ดังที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้นว่าพระพุทธรเจ้าได้นำนิทานชาดกซึ่งจัดว่าเป็นกรณีตัวอย่างนำมาเล่าให้พุทธสาวกและพุทธศาสนิกชน ให้เกิดจิตสำนึกด้านคุณธรรม จึงอาจกล่าวได้ว่ากรณีตัวอย่างสามารถพัฒนามนุษย์ให้รู้จักคิด รวมทั้งมีคุณธรรมในจิตใจได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยซึ่งเป็นครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงสนใจนำรูปแบบการสอนด้วยการศึกษกรณีตัวอย่าง มาประยุกต์ใช้กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่องการปฏิบัติตนเป็นคนดี เพื่อศึกษาว่า นักเรียนที่เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยการสอนด้วยการใช้กรณีตัวอย่าง มีผลต่อการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ และการมีคุณธรรมด้านจิตสาธารณะ

ความมุ่งหมายในการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนเรื่องการปฏิบัติตนเป็นคนดี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยใช้กรณีตัวอย่างระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน
2. เพื่อเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนเรื่องการปฏิบัติตนเป็นคนดี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยใช้กรณีตัวอย่างระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน
3. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่างกับการสอนแบบปกติ
4. เพื่อเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่างกับการสอนแบบปกติ

ความสำคัญของการวิจัย

1. ผลของการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงผลการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่างเรื่องการปฏิบัติตนเป็นคนดี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดหมายและสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังนี้
 - 1.1 ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ รู้จักการแยกแยะสิ่งดี-เลว ได้อย่างมีเหตุผล และมีประสิทธิภาพ
 - 1.2 ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้มีจิตสาธารณะ แบบยั่งยืนมีจิตใจคิดที่จะช่วยเหลือกิจการงานของโรงเรียน และช่วยเหลือผู้อื่น คำนึงถึงส่วนรวมมากกว่าตนเอง ช่วยเหลือชุมชนและสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน ตลอดจนมุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข
2. เป็นแนวทางสำหรับครูในการใช้กรณีตัวอย่างจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนเนื้อหาเรื่องอื่นๆในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลสำราญราษฎร์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 ซึ่งมี 5 ห้องเรียนที่ละความสามารถ จำนวน 180 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนอนุบาลลำานารายณ์ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ได้จากการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) ด้วยการจับสลากเป็น 2 กลุ่ม เพื่อกำหนด เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดังนี้

1.2.1 สุ่มห้องเรียนด้วยการสุ่มแบบง่ายได้ 2 ห้องเรียนจาก 5 ห้องเรียน

1.2.2 สุ่มนักเรียนจากห้องเรียนที่สุ่มไว้ทั้ง 2 ห้อง ห้องละ 30 คน

1.2.3 สุ่มวิธีสอนให้กับห้องเรียนเพื่อเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมได้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 เป็นกลุ่มควบคุม และชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/5 เป็นกลุ่มทดลอง

2. ตัวแปรที่ศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

2.1 ตัวแปรต้น (independent variables) ได้แก่วิธีการสอน แบ่งเป็น 2 วิธีได้แก่

2.1.1 การสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง

2.1.2 การสอนแบบปกติ

2.2 ตัวแปรตาม (dependent variables) ได้แก่

2.2.1 ทักษะการคิดวิเคราะห์

2.2.2 จิตสาธารณะ

3. เนื้อหาสาระ ที่นำมาสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องการปฏิบัติตนเป็นคนดี ซึ่ง นำมาจาก สาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในสาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม มาตรฐานที่ 2.1 เข้าใจและ ปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรม ไทย ดำรงอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

4. ระยะเวลาในการทดลอง การดำเนินการทดลองสอนภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 14 ชั่วโมง โดยทำการสอนสัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง

นิยามศัพท์เฉพาะ

การสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง (case study techniques) หมายถึง กระบวนการที่ ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยให้ผู้เรียนศึกษาเรื่อง จริงหรือเรื่องที่สมมุติขึ้นจากความเป็นจริง และตอบประเด็นคำถามเกี่ยวกับเรื่องนั้น แล้วนำ คำตอบและเหตุผลที่มาจากคำตอบนั้นมาใช้เป็นข้อมูลในการอภิปราย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ซึ่งมีขั้นตอนการสอนที่สำคัญดังนี้

1) ขั้นเตรียม 2) ขั้นเสนอกรณีตัวอย่าง 3) ขั้นวิเคราะห์ 4) ขั้นสรุป 5) ขั้นประเมินผล

ทักษะการคิดวิเคราะห์ (analysis thinking skills) หมายถึง ความสามารถในการคิดพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับข้อมูลและสถานการณ์ ต่างๆ โดยการหาหลักฐานมาสนับสนุนเพื่อการตัดสินใจ เชื่อ หรือการสรุปอย่างมีเหตุผล ซึ่งประกอบด้วยทักษะ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ความสำคัญหรือวิเคราะห์ เนื้อหาของสิ่งต่างๆ (analysis of element) เป็นความสามารถในการแยกแยะได้ว่าสิ่งใดจำเป็น สิ่งใดสำคัญ สิ่งใดมีบทบาทมากที่สุด
2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (analysis of relationship) เป็นการค้นหาความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆว่า มีอะไรสัมพันธ์กัน สัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างไร มากน้อยเพียงใด สอดคล้องหรือขัดแย้งกัน

2. การวิเคราะห์หลักการ (analysis of organizational principles) หมายถึงการค้นหาโครงสร้างระบบ เรื่องราว สิ่งของการกระทำต่างๆ ว่า สิ่งนั้นดำรงอยู่ในสภาพเช่นนั้น มีอะไรเป็นแกนหลัก มีหลักการอย่างไร มีเทคนิคอะไรหรือยึดถือคติใด มีสิ่งใดเป็นตัวเชื่อมโยง

การวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ สามารถวัดได้โดยให้นักเรียนทำแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นใช้เอง โดยสอดคล้องกับจุดประสงค์และขอบเขตที่ต้องการวัด เป็นแบบทดสอบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก ซึ่งวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน 3 ด้านคือ วิเคราะห์ความสำคัญ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ และวิเคราะห์เชิงหลักการ

จิตสาธารณะ (public consciousness) หมายถึง การสมัครใจ เต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นที่มีทุกข์รวมทั้งการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งที่เป็นสาธารณะประโยชน์โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ซึ่งมีคุณสมบัติดังนี้

1. การเสียสละต่อส่วนรวม ได้แก่ เสียสละร่างกาย แรงใจอุทิศตนเพื่อส่วนรวม เช่น ช่วยเหลือกิจการงานของโรงเรียนด้วยความสมัครใจ โดยไม่มีใครบังคับ และคำนึงถึงส่วนรวมมากกว่าตนเอง
2. การช่วยเหลือผู้อื่น ได้แก่ ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ตกทุกข์ได้ยาก เช่น บริจาคทรัพย์สินของช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่เดือดร้อน
3. การดูแลรักษาของส่วนรวม ได้แก่ การดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนทำได้ หลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดการชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

การวัดจิตสาธารณะนั้นผู้วิจัยได้เลือกใช้แบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า ของสำนักทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2539, หน้า 70) ซึ่ง ยึดแนวทางการประเมิน โดยใช้แบบวัดจิตสาธารณะ ที่ให้ผู้เรียนประเมินตนเองซึ่งได้สร้างขึ้นตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert's scale) โดยสร้างกลอบคลุมนิยามจิตสาธารณะ 3 องค์ประกอบ 6 ตัวซึ่งวัดคำตอบเป็นตัวเลือก 5 ระดับ คือ จริงมาก ส่วนใหญ่จริง จริงพอสมควร จริงบางครั้ง และไม่จริงเลย

การสอนแบบปกติ หมายถึง วิธีสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยสร้างขึ้นจากการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งใช้ขอบเขตเนื้อหาเดียวกันกับเนื้อหาตามวิธีสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง และมีลำดับขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้ คือ 1) ชั้นแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ 2) ชี้นำเข้าสู่บทเรียน 3) ชั้นปฏิบัติการกิจกรรมการเรียนรู้ 4) ชั้นสรุปและ 5) ชั้นวัดประเมินผล

การปฏิบัติตนเป็นคนดี หมายถึง การปฏิบัติตนที่แสดงออกถึงคุณลักษณะของพลเมืองดี เช่น การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีความรับผิดชอบ และเสียสละ

นักเรียน หมายถึง นักเรียนโรงเรียนอนุบาลลำนำรายณ์ สำนักงานเขตพื้นที่ลพบุรี เขต 2 ที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552

กรอบแนวคิดในการวิจัย

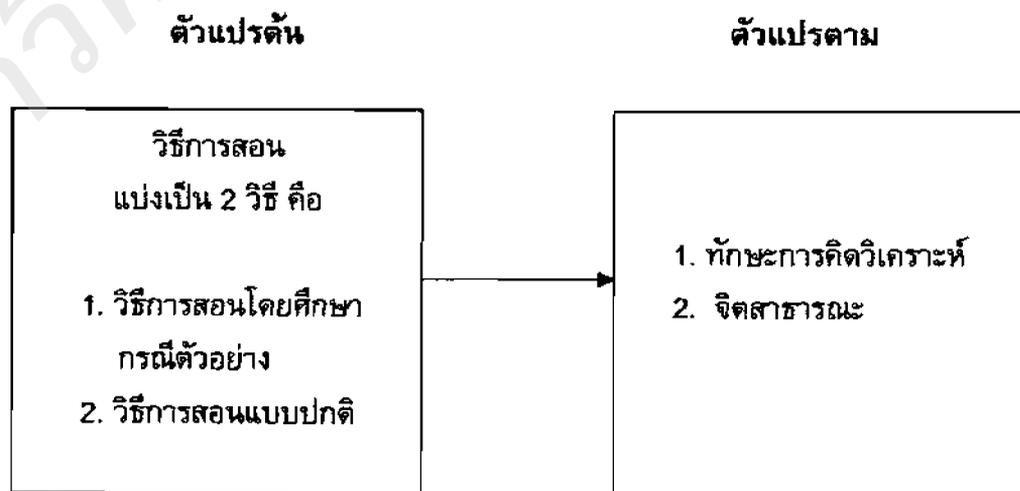
การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (experimental research) ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่างเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ และจิตสาธารณะของผู้เรียน ดังนี้

การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่าง (case study techniques) เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยการนำนิทาน ชาว เรื่องเล่ามาเป็นตัวอย่างโดยให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่สอนซึ่งผู้วิจัยได้ยึดแนวขั้นตอนการสอน ของ สุคนธ์ สินธพานนท์ (2550, หน้า 145-146) โดยมีขั้นตอนการสอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ชั้นเตรียม ผู้สอนแนะนำวิธีการศึกษากรณีตัวอย่าง และแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อยตามความเหมาะสม ประมาณกลุ่มละ 5 - 7 คน ผู้สอนแนะนำจุดมุ่งหมายหรือปัญหาที่ผู้เรียนจะต้องพิจารณาก่อนลงมือศึกษา 2) ชั้นเสนอกรณีตัวอย่าง ผู้สอนใช้กรณีตัวอย่างให้นักเรียนศึกษา ซึ่งอาจเป็น ชาว นิทาน เรื่องเล่า เกี่ยวกับเรื่องการปฏิบัติตนเป็นคนดี ที่มีข้อความสำคัญ คติพจน์ คติธรรม สนับสนุนเนื้อหาที่นำเสนอ 3) ชั้นวิเคราะห์ ให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายระดมพลังสมอง รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกรณีตัวอย่างที่ศึกษา เพื่อตัดสินใจหาแนวทางแก้ปัญหาและสรุปผลการอภิปรายของสมาชิกในกลุ่ม และตัวแทนกลุ่มนำเสนอผลการอภิปรายต่อชั้นเรียน 4) ชั้นสรุป ผู้เรียนทั้งชั้นเรียนร่วมกับผู้สอนอภิปรายหาข้อสรุปเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหา และแนวทางในการตัดสินใจแก้ปัญหาจากกรณีตัวอย่าง และบันทึกสาระสำคัญเป็นการสรุปข้อคิดเห็นที่ได้จากการวิเคราะห์รายละเอียดในกรณีตัวอย่างให้เป็นหลักการทั่วไป ซึ่งผู้สอนจะสอดแทรกคุณธรรมในการปฏิบัติเป็นคนดี มีจิตสาธารณะ 5) ชั้นประเมินผล ผู้เรียนแต่ละกลุ่มตอบปัญหาจากกรณีตัวอย่างและผู้สอนประเมินผลจากการรายงาน การตอบคำถาม และการทำงานร่วมกัน

ทักษะการคิดวิเคราะห์ (analysis thinking skills) ผู้วิจัยได้ยึดแนวทางการคิดวิเคราะห์ของบลูม (Bloom) ซึ่งประกอบด้วยทักษะ ได้แก่ 1) การคิดวิเคราะห์ความสำคัญหรือเนื้อหาของสิ่งต่างๆ (analysis of element) 2) การคิดวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (analysis of relationship) 3) การวิเคราะห์เชิงหลักการ (analysis of organizational principles)

จิตสาธารณะ (public consciousness) ผู้วิจัยได้ยึดแนวของนันทวัฒน์ ชุนชี ที่ได้ทำการวิจัยโดยใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งยึดตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ปัญญาทางสังคม (social cognitive theory) ของแบนดูลา ที่เชื่อว่าตัวแบบสัญลักษณ์ที่เสนอผ่านสื่อเช่น หนังสือพิมพ์ หนังสือการ์ตูน สามารถทำให้บุคคลได้รับประสบการณ์และเก็บภาพเรื่องราวการกระทำ ไปปฏิบัติตาม ซึ่งกรณีตัวอย่างที่น่าเสนอในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ก็สามารถทำให้เยาวชนปฏิบัติตามและสามารถเป็นผู้มีจิตสาธารณะได้ การใช้กรณีตัวอย่างในการสอนเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะผู้เรียนได้สรุปคุณสมบัติไว้ได้แก่ 1) การเสียสละต่อส่วนรวม ได้แก่ เสียสละร่างกาย แรงใจอุทิศตนเพื่อส่วนรวม เช่นช่วยเหลือกิจการงานของโรงเรียนด้วยความสมัครใจ โดยไม่มีใครบังคับ และคำนึงถึงส่วนรวมมากกว่าตนเอง 2) การช่วยเหลือผู้อื่น ได้แก่ ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ตกทุกข์ได้ยาก เช่น บริจาคทรัพย์สินของช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่เดือดร้อน 3) การดูแลรักษาของส่วนรวม ได้แก่ การดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนทำได้ หลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดการชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

ดังนั้น การสอนโดยใช้เทคนิคศึกษากรณีตัวอย่างจึงเป็นวิธีสอนวิธีหนึ่งที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น ด้วยตนเอง ปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรมมีจิตสาธารณะ โดยคำนึงถึงส่วนรวมมากกว่าตนเอง รวมทั้งช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ผู้วิจัยจึงสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังภาพ 1 ดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง เรื่องการปฏิบัติตนเป็นคนดี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
2. จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง เรื่องการปฏิบัติตนเป็นคนดี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
3. ทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง สูงกว่าการสอนแบบปกติ
4. จิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง สูงกว่าการสอนแบบปกติ